

5. DVĚ PRÁZDNÁ MODERNISTICKÁ HESLA. (1) „FORMA VŽDY NÁSLEDUJE FUNKCI“ / Chicago 1896. Tuto nejznámější tezi modernismu zformuloval americký architekt Louis Sullivan na konci 19. století v roce 1896 ve svém článku „Vysoká úřední budova z uměleckého hlediska“. V témže roce začalo být heslo zkracováno na pouze tři známá slova. Z uvedeného citátu je zřejmé, že východisko Sullivanova pojmu funkce nebylo vůbec praktické, ale spekulativně metafyzické. Funkci podle Sullivana následují nejenom formy živé přírody (v citátu je

Whether it be the sweeping eagle in his flight or the open apple-blossom, the toiling work-horse, the blithe swan, the branching oak, the winding stream at its base, the drifting clouds, over all the coursing sun, form ever follows function, and this is the law. Where function does not change form does not change. The granite rocks, the ever-brooding hills, remain for ages; the lightning lives, comes into shape, and dies in a twinkling.

It is the pervading law of all things organic, and inorganic, of all things physical and metaphysical, of all things human and all things superhuman, of all true manifestations of the head, of the heart, of the soul, that the life is recognizable in its expression, that form ever follows function. This is the law.

Shall we, then, daily violate this law in our art? Are we so decadent, so imbecile, so utterly weak of eyesight, that we cannot perceive this truth so simple, so very simple? Is it indeed a truth so transparent that we see through it but do not see it? Is it really then, a very marvelous thing, or is it rather so commonplace, so everyday, so near a thing to us, that we cannot perceive that the shape, form, outward expression, design or whatever we may choose, of the tall office building should in the very nature of things follow the functions of the building, and that where the function does not change, the form is not to change?

jmenován *orel, květ jabloně, kůň, labuť a dub*), ale i formy neživé přírody (*potok, mraky*). Formy tedy podle Sullivana vyplývají z funkcí, ustanovených nikoliv lidmi, ale Vyšší Inteligencí, na kterou se Sullivan opakovaně odvolává. Lidské artefakty text nejmenuje vůbec – s výjimkou Sullivanova vlastního *návrhu* trojdílného členění oné vysoké úřední budovy (tj. mrakodrapu). Toto své členění zde prezentuje jako příklad formy následující funkci. Tak jako Sullivan, stejně i všichni modernisté po něm, používali heslo jako důkaz, že jejich vlastní návrhy jsou jedinými možnými, a tudíž i esteticky objektivními řešeními daných problémů. Heslo ovšem fungovalo pouze jako

rétorický argument. Jako metoda navrhování byla jeho hodnota nulová, protože „funkce“, na rozdíl od toho, co Sullivan tvrdil, a na čem modernisté postavili svou filosofii designu, není ve skutečnosti něco, co existuje před formou a nezávisle na ní. Forma naopak „funkci“, tj. fungování artefaktů, teprve umožňuje. – (2) „DOBĚ JEJÍ UMĚNÍ, UMĚNÍ JEHO SVOBODU“ / Vídeň 1897. Toto heslo středoevropského modernismu z roku 1897 lze dodnes číst nad vstupem do Pavilonu Secese (Secessionsgebäude) ve Vídni. Obě části hesla jsou v určitém smyslu historické smyšlenky, vtipně zakamuflované konzervativním pravopisem slova KUNST, psaným jako KVNST. Latinizující ortografie měla zřejmě simulovat starobylost těchto ve skutečnosti zcela nových idejí. Myšlenka DOBĚ JEJÍ UMĚNÍ, tedy klíčová idea modernismu, v té době existovala pouze zhruba pět desítek let. Před modernismem bylo nemyslitelné, aby někdo přišel s požadavkem, že nová doba má mít umění, patřící pouze jí samotné. Heslo UMĚNÍ JEHO SVOBODU, pokud jej bereme jako náznak tvrzení, že k umění vždycky patřila svoboda, je rovněž historická smyšlenka. Umění bylo tradičně vždycky služebné, nikoliv svobodné; tím, že jsou všechny disciplíny umění nuceny vztahovat se, tak či onak, k objednateli nebo k trhu, zůstává služebným (užitým) v podstatě dodnes. Obě části hesla se nicméně dala chápat také jako program úplné nového umění, zcela nezávislého na historických předlohách. Pro konkrétní proces navrhování byly ale obě části hesla, podobně jako Sullivanova teze, svou vágností prakticky bezcenné. (Foto JM.)